

VERSKA ZNAMENJA SO DOBRODOŠLI KAŽIPOTI TUDI V PLANINAH

NA KARTAH MANJKAJO PODATKI

CIRIL VELKOVHR

Križi na vrhovih naših gora prav gotovo niso najvažnejše v življenju planincev. Tudi Slovenska planinska pot, čeprav je med največjimi, ni najpomembnejši objekt v gorah, še najmanj pa ni edini, o katerem bi bilo vredno govoriti in pisati.

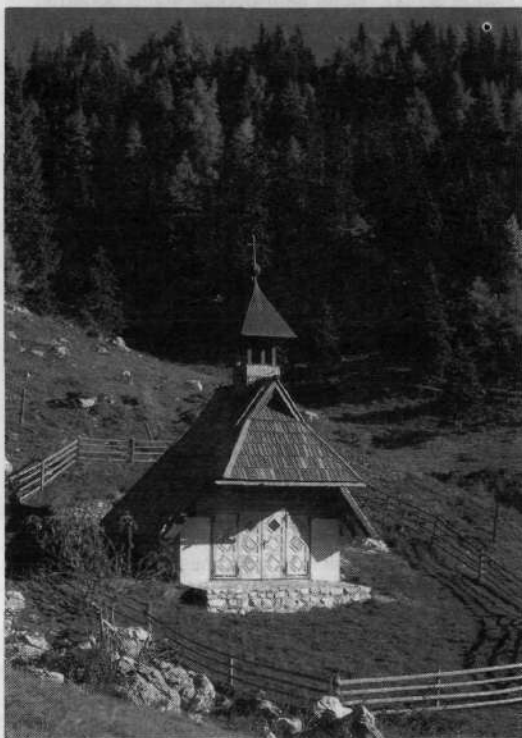
Verskim znamenjem na Slovenski planinski poti (doslej sem jih našel 350) sem sledil na željo prijateljev, ki si jih sami v naravi ne morejo več ogledati. Marsikatero znamenje je omenjeno tudi v planinskih vodnikih kot nepogrešljiva »markacija ali kažipot«, kjer moramo navadno skreniti v drugo smer ali pa lahko ob njih ocenimo, koliko smo že prehodili in koliko še moramo do zaželenega cilja. Vsa ta vredna umetniška dela ali pa dela domačinov sodijo tudi med našo pomembno kulturno dediščino.

V novih državnih topografskih kartah 1: 25 000 manjka veliko podatkov. Pri planinskih kartah, pri katerih je Planinska zveza Slovenije ne le naročnik, ampak tudi avtor, je zato tudi tista institucija, ki odloča, kaj hoče imeti vrisano na njih. Planinske karte so pač take, kakršne pripravijo povabljeni sodelavci, strokovne institucije pa morajo vsekakor poskrbeti za njihovo realizacijo po ustaljenih mednarodno uveljavljenih standardih. Menim, da bi morali biti v čim večji možni meri s planinskimi kartami usklajeni tudi planinski vodniki; zato bi morali avtorji obeh zvrsti literature sodelovati in se dopolnjevati.

Po pregledu vseh planinskih kart za ozemlja, prek katerih vodi Slovenska planinska pot, sem že pred časom ugotovil in zapisal, da na njih niso vrisana mnoga markantna in pomembna religiozna znamenja. Kapelic, križev in znamenj ne bi vrisali, če stojijo sredi naselij, na odprtih in razglednih mestih pa vsekakor. Čeprav je v izdelavo zemljevidov vloženo veliko natančnega kartografskega dela, ki ga nikakor ne nameravam omalovaževati, bom tu omenil le tista pomembna in markantna religiozna znamenja, ki jih na kartah ni, in to le zato, da bi nekaj prispeval k njihovi izboljšavi. Religiozna znamenja na Slovenski planinski poti sem vzel samo kot primer, na katerem bi rad pokazal, da na naših planinskih kartah manjka marsikaj, kar si mnogi želijo, verska znamenja pa so vsem pohodnikom koristna, predvsem zaradi orientacije.

ŠTAJERSKA IN KOROŠKA

Na vrhu dela mariborskega smučišča in ne povsem na Slovenski planinski poti ni kapela, ampak stara kapelica sv. Antona iz leta 1893. Našel sem jo le zato, ker sem v gozdu iskal jesenske gobe. Če je na zemljevidu vrisana ta, bi morale biti še mnoge druge. Če so druge na zemljevidih označeni posamezni križi in razpela, bi morali biti označeni tudi drugi, kot npr. stari Anžev križ,

Kapela sv. Križa na planini Loka pod Raduho (1534 m)

Foto: Ciril Velkovh

v bližini katerega stoji na skupnem grobišču še drug nov križ. Pred Arehom sta ob cesti dve znamenji: visoko slopno znamenje z našimi in stara pohorska kapelica iz 18. stoletja, obnovljena leta 1938. Na Črnem vrhu, najvišji vzpetini Pohorja (1543 m), stoji od leta 1991 nenavadno več metrov visoko kovinsko znamenje s simboli treh križev (kalvarija) in simbolizirano planinsko markacijo. Na Velikem sedlu ali Pungartu so kapelo sv. Ane postavili leta 1937, prestavili pa leta 1970. Če je na poti proti Kremžarjevemu vrhu označen Mačkov križ, naj bi bil tudi križ na Slovenjegraškem sedlu; oba je pred nekaj leti obnovil gospodar na bližnji Mačkovi domačiji. Od osmih križev na zahodnih pobočjih Kremžarjevega vrha pa bi na planinske karte vrisali vsaj Gradišarjev križ na razglednem križišču.

V Slovenj Gradcu je poleg novejših cerkve sv. Elizabete Ogrske še stara cerkev sv. Duha iz leta 1450, v Starem trgu pa je zanimiv križev pot iz leta 1790, edini v bližini Slovenske planinske poti. Zakaj pot ne bi tudi uradno potekala prav tu, saj bi si planinci lahko spotoma ogledali vredno kulturno dediščino izpred 200 let! Tudi obe Gosteničnikovi in obe Lesnikovi stari kapelici v Selah pri Slovenj Gradcu gotovo sodijo na planinske zemlje-

vid. V zapuščenem zaselku Plešivec na južni strani Uršlje gore stoji neoskrbovana kapelica, v križišču Ciganija pa novi križ iz leta 1964. Če je na zemljevidu označena kapelica pod Tolstim vrhom, ki je že povsem v ruševinah, je škoda, da ni še stara koroška kapelica na Kramarici in leta 1988 obnovljena kapela sv. Cirila in Metoda na Komnu (1684 m). Na sedlu Hlipovec (1453 m) pa so križ obnovili šele pred štirimi leti. Na območju Raduhe pogrešam novo kapelo sv. Križa na planini Loka (1534 m) iz leta 1990, za katero so načrti zadnje delo dipl. ing. arh. **Jožeta Kregarja**, in novi križ pri koči v Grohotu (1460 m), katerega je leta 1993 postavil gospodar pri Bukovniku, najvišje ležeči kmetiji na Slovenskem (1327 m). V Robanovem kotu sta pomembna leta 1992 obnovljena kužno znamenje pri Belšku s starimi freskami in markantni Kristus na skali pri Pečovniku ob vходу v dolino Robanov kot.

KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE IN KARAVANKE

V Kamniških in Savinjskih Alpah ni veliko religioznih objektov, zato je vredno nanje še posebej opozoriti. Na sedlu Prag (1870 m) stoji zanimivo razpelo, ki so ga leta 1990 prenesli z Moličke peči, ko so tam na novo postavili kapelo sv. Cirila in Metoda. Od leta 1995 stoji tudi na Brani (2252 m) novi križ, postavljen v spomin vsem gornikom, reševalcem, alpinistom, drvarjem, lovčem, pastirjem in oskrbnikom planinskih koč nad dolino Kamniške Bistrice.

Ali je na Zgornjem Jezerskem pri Mlinarju kapela ali kapelica, je stvar strokovne ocene. Na ostrem ovinku pod naseljem pa ni kapelica, ampak le Tinčovo znamenje v skalni niši, posvečeno – tako kot obe glavni cerkvi in še druga znamenja v tem kraju – sv. Ožboltu. Na Spodnjem Jezerskem je kapela sv. Huberta, in to kar precej velika; v njej po zaslugi sedanjega župnika **Cirila Lazarja** v zadnjih letih tudi mašujejo. Vsi križi na Jezerskem so po uničenju in obnovitvi postavljeni proč od cestišč in bliže stanovanjskim hišam. Vsaj štiri kapelice, in to pri Tonejcu, Poderšniku, Anku in pri Žmitku, bi bilo vredno vrisati na zemljevid, saj so vse izven gostega naselja. Zelo zanimivo je tudi obnovljeno skoraj 500 let staro slopno znamenje na Kovkovem Marofu, ki pa je že izven Slovenske planinske poti.

Na karti Storžič in Košuta ni označena markirana pot od Spodnjega Jezerskega do Podstoržiča, od tu dalje pa je Slovenska planinska pot brez oznake »1«. Tako je tudi na karti Stol in Begunjska. Na Javorniškem prevalu (1465 m) je zanimivo staro znamenje, na katerem je podoba sv. Ožbolta, Marije Snežne in sv. Katarine leta 1938 obnovil **M. Bradaška**. Vas Gozd sicer ne leži na Slovenski planinski poti, pri planinskem zavetišču pa ni cerkvice, ampak le kapelica. Tudi ob stari poti s Križ je v gozdu Marijina kapelica iz leta 1890.

V Trziču je bilo pred 2. svetovno vojno več deset znamenj. Na planinski karti pogrešam večjo kapelico s Kalvarijo na Čegelšah, kapelico Matere ljubezni na Ravnah, župno kapelo sv. Marije Goretti na Ročevnici, lepo slopno znamenje na šolskem telovadišču osnovne šole

v Bistrici, Koširjev križ ter kapelico sv. Jurija na sedlu Pungart (673 m). Na Brezjah pa je tudi kapelica sv. Neže s kovanim gotskim križem, ki ga kot posebno zanimivost omenja akademik prof. dr. **Marjan Zadnikar** v svoji monografiji Slovenska znamenja.

Na planini Preval (1311 m) pod Begunjsčico so postavili razpelo, posvečeno sv. Jerneju, že leto dni potem, ko sem jih samo prosil, da mi sporočijo, če bodo kdaj kaj takega postavili. V letu 1995 je pod Roblekovim domom njegov oskrbnik postavil novo razpelo; tik pod vrhom Velikega Stola pa so večji križ z napisom v nemščini in slovenščini Gore prijateljstva postavili in zaradi strele že nekajkrat prestavili avstrijski planinci. Pastirji na pašnikih Karavank »štejejo za svojega« tudi nov križ na sedlu Križevac (1222 m) oziroma na križišču poti iz Planine pod Golico v Javorniški rovt. Pod Dovjem sta še slopno znamenje sv. Notburge pri Ancelnu in Brokova kapelica, v Mojstrani pa Stopčarjeva kapelica ob Savi.

PRIMORSKA

Neznana je kapelica sv. Bernarde, ki sem jo zagledal povsem po naključju potem, ko sem se izgubil v tamkajšnjem gozdu; vklesana je v skalo blizu izvira Soče. Nad škarpo na Malem Vršču v Trenti je lepo obnovljena Marijina kapelica, izjemoma pa bi lahko na zemljevidih označili tudi tri Marijina znamenja v nišah, ki so jih postavili italijanski vojaki po prvi svetovni vojni, in to v steni Komarja, nad sedlom Čez dol in pod Tolminskim Migovcem. Zanimiva in že tolikokrat fotografirana in objavljena sta tudi križ na skalni igli vrh stopnic ob poti na Batognico (2164 m) in znamenje na Pragu (2068 m) pod to goro, oba spomenika iz prve svetovne vojne.

Tudi na Kuclju (1237 m) in na Sinjem vrhu (1002 m) nad Vipavsko dolino so šele pred nekaj leti postavili kovinski oziroma kamnit križ. Iz doline vodi več nekoč pastirskih in romarskih poti, danes pa tudi planinske poti na te višine. Pod vrhom Gore, kot jo imenujejo domačini, tam, kjer se strma pot položi, stoji skoraj ob vsaki stezi kako znamenje ali kapelica. Ob poti na Otllico je zanimivo Marijino znamenje pri Luknji, na podstavku katerega je tudi lepo narisana planinska markacija. Tudi na karti Slovenske Istre, ki jo je Planinska zveza Slovenije izdala prvič šele leta 1997, ni ob koncu Slovenske planinske poti povsem nove in lepe moderne cerkve sv. Nikolaja, ki so jo postavili leta 1984 namesto stare cerkve; to ni več cerkev, pač pa je v njej urejeno gostišče.

Standardizirati bi morali vse znake v legendah, saj znaki za kapelo in kapelico ter znamenje niso na vseh kartah enaki. Tako sta na zemljevidu Triglava le znaka za cerkev in kapelo, čeprav je na Malem Vršču le kapelica, na poti na Kriške pode le znamenje, pri Alpinumu Juliana pa manjka znamenje za novo razpelo. Neodpušljiva, a popravljiva pa je napaka, ki so jo avtorji tega zemljevida naredili, ko so izpustili oznako za novo kapelo Marije Snežne na Kredarici (2515 m), ki od leta 1992 nadomešča staro in porušeno kapelico **Jakoba Aljaža**.